

မာတိကာ

၁။ သမိုင်းဝင်ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်(ဘီအိုင်အေ) မော်ကွန်းတိုင်နှစ်တိုင်	၅
၂။ ယုဒသန်အဘိဓာန်ထဲမှ ဝေါဟာရထူးများ	၂၀
၃။ ဂျပန်ခေတ်ပညာရေး	၃၂
၄။ မင်းတုန်းမင်းကြီးအားထားဝယ်မှဆက်သသည့်ဆင်ဖြူတော်များ	၄၅
၅။ ပုဂံခေတ် ထားဝယ်မြို့စားတို့၏ ဆုတောင်းစာများ	၅၅
၆။ မီးပုံးပျံဦးကျော်ရင်နှင့်အင်္ဂလိပ်အရေးပိုင်	၆၂
၇။ သမိုင်းဝင် ‘ထားဝယ်နေ့စဉ်’ သတင်းစာ	၇၁
၈။ ဆရာခ၏ ထားဝယ်ရာဇဝင်ပြဇာတ်	၇၈
၉။ တနင်္သာရီဟူသောအမည်	၈၉
၁၀။ ယဉ်ကျေးမှုထုံးစံလေ့ချင်းဆင်တူပုံကလေးများ	၉၉
၁၁။ ထားဝယ်သမိုင်းဝင်ခေါင်းလောင်းကြီးသုံးလုံး	၁၀၈
၁၂။ ပုဂံခေတ်နှင့်ဆက်နွှယ်နေသော ထားဝယ်ယဉ်ကျေးမှုစလေ့	၁၁၈
၁၃။ လွန်ခဲ့သောနှစ်တစ်ရာကျော်က ထားဝယ်	၁၂၉
၁၄။ ကိုလိုနီခေတ်ထားဝယ်(၁၉၂၈-၁၉၃၁)	၁၄၂
၁၅။ ထားဝယ်ဝေါဟာရနှင့်ပတ်သက်၍	၁၅၄

လွန်ခဲ့သောနှစ်တစ်ရာကျော်ကထားဝယ်

လွန်ခဲ့သောနှစ်ပေါင်းတစ်ရာကျော်ကဟုဆိုသော်လည်း အမှန်မှာ ၁၈၂၄ ခုနှစ်မှစခဲ့သည်ဖြစ်၍ ယခုအထိဆိုလျှင် နှစ်ပေါင်း ၁၉၀ ကျော်၊ ၂၀၀ နီးပါးရှိနေပါပြီ။

အင်္ဂလိပ်တို့၏ ပထမကျူးကျော်စစ်ပွဲ ၁၈၂၄ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၈ ရက်နေ့တွင် ဗိုလ်မှူးကြီးမိုင်းလ်စ်(Colonel Miles) ဦးဆောင်သော အင်္ဂလိပ်တပ်များက ထားဝယ်မြို့ကို ဝင်ရောက် သိမ်းပိုက်ခြင်းဖြင့် ထားဝယ်ဒေသသည် အင်္ဂလိပ်တို့၏လက်အောက်ခံ ကျွန်ဘဝသို့ အစောဆုံး ရောက်ခဲ့သည်။

ထိုအချိန်က ပသျူးကျွန်းဆွယ်(ပီနံ)ရှိအင်္ဂလိပ်အစိုးရသည် အင်္ဂလိပ်တို့သိမ်းပိုက်ထားသောထားဝယ်နှင့်မြိတ်ဒေသတို့ကို အုပ်ချုပ်ရန် မိန်းဂီး(A.D.Maingy)ခေါ်အင်္ဂလိပ်အရာရှိကိုထားဝယ်သို့ လွှတ်လိုက်သည်။ မိန်းဂီးသည် ၁၈၂၅ ခုအောက်တိုဘာလတွင် ထားဝယ်၌ ရုံးစိုက်၍ ထားဝယ်နှင့်မြိတ်ဒေသကိုအုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ မိန်းဂီးသည် ထားဝယ်နှင့်မြိတ်ဒေသကိုအုပ်ချုပ်ရသောမင်းကြီး(Commissioner for the provinces of Tavoy and Mergui)ဖြစ်ပါသည်။ မိန်းဂီး နေထိုင်ခဲ့ရာ မြို့လယ်ရှိကွင်းကြီးကို ထားဝယ်တို့က “မန်းဂီးဝမ်း” (မင်းကြီးဝင်း) ဟု မြန်မာနိုင်ငံလွတ်လပ်ရေးရပြီးချိန်အထိ ခေါ်ခဲ့ပါသည်။ ယခု

မန်းဂီးဝမ်း

ထားဝယ်အမှတ်(၁) အထက ကျောင်းဝင်း ဖြစ်ပါသည်။

မိန်းဂီးသည် ထားဝယ်မြို့သို့ရောက်ရောက်ချင်းဆိုသလိုပင် ထားဝယ်နယ်၏လူဦးရေစာရင်းကို ကောက်ယူသည်။ သစ်တော သစ်ပင်နှင့်တောတိရစ္ဆာန်များ၊ ထားဝယ်နှင့်မြိတ်ပင်လယ်ပြင်ရှိ ကျွန်းစု များ၊ ကျွန်းပေါ်ရှိရေသတ္တဝါမျိုးစုံတို့ကိုလေ့လာစာရင်းပြုစုစေခဲ့သည်။ ယုတ်စွအဆုံး ကညင်ဆီ၊ ပျားရည်၊ ပျား ဖယောင်း၊ ဓနိရည်၊ ဓနိ သကြားတို့ကိုပါ စာရင်းကောက်စေပြီး နောက်ပိုင်း၌ အခွန်ကောက်ခဲ့ သည်။ ထို့အပြင် လောင်းကစားပိုင်းများ၊ ဘိန်းဆိုင်များကို လိုင်စင်ဖြင့် အခွန်ကောက်ခံပြီး ဖွင့်ခွင့်ပြုခဲ့သည်။

ထိုအချိန်က ထားဝယ်မြို့ပေါ်ရပ်ကွက်များနှင့် ကျေးရွာအချို့ ရှိ အိမ်ခြေနှင့်လူဦးရေကို အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရပါသည်။

- မြို့ပေါ်ရပ်ကွက်များမှာ ၁။ကညံ၊ ၂။ ခုံဝင်းဒပ်၊ ၃။ ဇရစ်၊ ၄။ မြို့တွင်း၊ ၅။ အနောက်၊ ၆။ သင်္ဘောဆိပ်၊ ၇။ မြစ်အောက်၊ ၈။ တံငါ၊ ၉။ တလိုင်းထိန်၊ ၁၀။ ဒေါင်းငူ၊ ၁၁။ မြောင်းပုလဲ၊ ၁၂။ ဆင်ပုနစ်၊ ၁၃။ အိုးလုပ်ပြင်၊ ၁၄။ ပုံကျွန်း၊ ၁၅။ ပိန္နဲတော၊ ၁၆။

ကရပ်ပြင်၊ ၁၇။ ဘုံမော်၊ ၁၈။ ဆန်းချီ၊ ၁၉။ ကျောက်မော်၊ ၂၀။
ဝဲကျွန်း၊ ၂၁။ ဥဿရံတို့ ဖြစ်ပါသည်။ မြို့ပေါ်ရပ်ကွက် ၂၁ ခုနှင့်ကျေးရွာ
၂၉ ခု စုစုပေါင်း ၅၀ တွင် အိမ်ခြေ ၂၇၅၄ ရှိသည်။ လူဦးရေ
စုစုပေါင်း ၁၈၈၉၁ ယောက်ရှိ၍ ဗမာ(Burman) ၁၇၈၈၈ ယောက်၊
တရုတ် ၉၇၅ ယောက်၊ ကျူလီယာ(ကုလား) ၁၀၇ ယောက်၊ ပသျှူး
၂၀၁ ယောက်တို့ ပါဝင်သည်။

မိန်းဂီးလက်ထက် ၁၈၂၅ ခုနှစ်နှင့် ၁၈၂၉ ခုနှစ်တို့တွင်
ပေါ်ပေါက်ခဲ့သောဦးဒါပုန်ကန်မှုကိုတွန်းလှန်ချေမှုန်းနိုင်ခဲ့သည့် မှတ်တမ်း
ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

ခရစ်ယာန်သာသနာပြုအဖွဲ့

အမေရိကန်နှစ်ခြင်းခရစ်ယာန်သာသနာပြုအဖွဲ့(A.B.M)
ခေါင်းဆောင် ဗိုဒ်မန်း (A. B. Boardman) နှင့် ဇနီးသည် ၁၈၂၈
ခုနှစ် မတ်လ ၂၉ ရက်နေ့တွင် ထားဝယ်မြို့သို့ရောက်လာပြီး ထားဝယ်
တောကြိုအုံကြားဒေသများတွင်စတင်၍ ခရစ်ယာန်သာသနာပြု
စည်းရုံးသိမ်းသွင်းခဲ့သည်။ ၁၈၃၁ ခုနှစ်တွင် ခရစ်ယာန် သာသနာ
ပြုကျောင်း ၅ ကျောင်းဖွင့်လှစ်နိုင်ခဲ့သည်။ ၁၈၃၁ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ
၁၁ ရက်နေ့တွင် ဗိုဒ်မန်းသည် ထားဝယ်မြို့ အရှေ့ဘက် မြစ်တာရွာ
ကျေးရွာ၌ ကွယ်လွန်ခဲ့ရာ သာသနာပြု လုပ်ငန်းကို ဆရာ မေဆင်က
ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ခဲ့သဖြင့် နောက်ပိုင်း၌ ခရစ်ယာန် ဘုရားရှိခိုး
ကျောင်း ၂၃ ကျောင်း နှင့် သာသနာပြုကျောင်း ၂၁ ကျောင်းအထိ
တိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်နိုင်ခဲ့သည်။

ထားဝယ်နယ်အုပ်ချုပ်ရေး

မိန်းဂီးလက်ထက် ၁၈၂၇ ခုနှစ်မှ ၁၈၃၄ ခုနှစ်အထိ ၇

နှစ်တာကာလအတွင်း ထားဝယ်နယ်ကို အရေးပိုင်(Deputy Commissioner) သို့မဟုတ် လက်ထောက်အရေးပိုင်(Assistant Commissioner) အင်္ဂလိပ်စစ်ဗိုလ် ၆ ဦးနှင့် အရပ်သား ၂ ဦး၊ ပေါင်း ၈ ဦးတို့အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ယင်းတို့တွင် ဗိုလ်ကြီးဗာနီ(Capt. Burney) လည်း တစ်ဦး ပါဝင်ပါသည်။ ၁၈၂၉ ခုနှစ် ထားဝယ်ပုန်ကန်မှုတွင် စွမ်းစွမ်းတမံ တွန်းလှန်နိုင်ခဲ့သဖြင့် ထားဝယ်မြို့မှ လမ်းကြီးတစ်လမ်းကို “ဗာနီလမ်း”(ယခုနိဗ္ဗာန်လမ်း)ဟု အင်္ဂလိပ်အစိုးရကဏ္ဍတော်ပြုပေးခဲ့ရုံမက နောက်ပိုင်း၌ ဗိုလ်မှူး(Major)ရာထူးဖြင့် ဗြိတိသျှအစိုးရ၏ သံတမန်အဖြစ် အင်းဝနန်းတွင်းသို့ ဝင်ရောက်ခဲ့ရသူလည်း ဖြစ်သည်။ မြန်မာသမိုင်းမှတ်တမ်းများ၌ “မယ်စယ်ဘော်ရနီ” ဟု ဖော်ပြခဲ့သည်။

ခဲဒဂါးများ

ထားဝယ်တွင် ခဲကိုသွန်းလုပ်ထားသော ခဲပြားကြီးများ (သို့မဟုတ်) ခဲပြားပိုက်ဆံ(Tin Pices)များကို တွေ့ရကြောင်း၊ အင်္ဂလိပ်စစ်တပ်တွင်ပါလာသော မာဒရပ်ဒဂါး(Madras Rupee)နှင့် တန်ဖိုးချင်းညှိနှိုင်းကာ လဲလှယ်ပေးရကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

မိန်းဂီးလက်ထက်တွင် အထူးမှတ်သားဖွယ်ကောင်းသော အကြောင်းရပ်နှစ်ခုမှာ အခမဲ့အလုပ်ခိုင်းစေခြင်းစနစ်ကို ဖျက်သိမ်းခြင်းနှင့် ယခုလက်ရှိ ထားဝယ်မြို့ကို တောင်ဘက် မိုင် ၃၀ ကျော်အကွာသို့ ပြောင်းရွှေ့ရန် ဘုရင်ခံချုပ်ထံတင်ပြထားပြီး အစိုးရဌာနဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံများကို ယခုလက်ရှိမြို့တွင် မဆောက်သေးဘဲ မြို့သစ်သို့ ရောက်မှ ဆောက်ရန် ညွှန်ကြားထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ထားဝယ်နယ်အကျယ်အဝန်း

ထားဝယ်ခရိုင်၏ အကျယ် အဝန်းမှာ ၁၈၈၁ ခု မှတ်တမ်းတွင်

၇၂၀၀ စတုရန်းမိုင် ရှိသည်ဟု တွေ့ရပြီး ၁၉၀၁ မှတ်တမ်းတွင်မူ ၅၃၀၀ စတုရန်းမိုင်ဟု ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ဘုရားပုထိုးများ

လုံးဝမျှော်လင့်မထားခဲ့သောဖော်ပြချက်အချို့ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ ဘုရားပုထိုးအချို့ကို ဘုရားသမိုင်းအကျဉ်းနှင့်တကွ ဖော်ပြထားပါသည်။ ဥပမာ- ရှင်မုတ္တီးဘုရားသည် ထင်ရှားအကျော်ကြားဆုံးဖြစ်၍ ထားဝယ်မြို့တောင်ဘက် မိုင်အနည်းငယ်အကွာတွင် တည်ရှိသည်။ အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာမှ ဖောင်ဖြင့်မျှောလာသော ရုပ်ပွားတော် ဖြစ်သည်။ ရှင်မော်ဘုရားကို ထားဝယ်မြစ်၏လက်ယာဘက်ကမ်း ထားဝယ်အင်္ဂ(Tavoy Point)ပေါ်တွင် အေဒီ ၁၂၀၄ က တည်ထားခဲ့သည်။ ဉာဏ်တော် ၉ ပေ ရှိသည်။ ထားဝယ် မြောက်ဘက်ရှိ ရှင်ဓာတ်ဝဲဘုရားသည်လည်း ဓာတ်တော်ဝဲပျံသည်ကို အကြောင်းပြု၍ တည်ထားသောဘုရားဖြစ်သည်စသည်ဖြင့် ဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့ပြင် ထားဝယ်မြို့နှင့် ဆင်ခြေဖုံးတွင် ဘုရား ၁၀ ဆူမျှ ရှိ၍ ထားဝယ်မြို့ အပြင်ဘက်မြို့နယ်များတွင် ဘုရားပုထိုး ၁၉ ဆူရှိကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

နောက်ခံသမိုင်း

အေဒီ ၁၈၈၁ နှင့် ၁၉၀၁ မှတ်တမ်းများတွင် ဖော်ပြထားသော ထားဝယ်ခရိုင်၏ နောက်ခံသမိုင်းကြောင်းမှ စိတ်ပါဝင်စားဖွယ် အကြောင်းအချက်အချို့ကို ရွေးနုတ်ဖော်ပြပါမည်။

နရပတိစည်သူမင်း(အေဒီ ၁၁၇၄-၁၂၁၁)လက်ထက်၊ အေဒီ ၁၂၀၀ တွင် ထားဝယ်မြစ်ဝအနီးရှိ ခွေးတောင်ပင်လယ်အော်(Khwe-Doung bay)တွင် ကြက်လွတ်(Kyet Hlwat) မြို့ကို တည်ခဲ့ကြောင်း၊ ရှင်မော်ဘုရားကိုတည်ခဲ့သူ အလှူရှင်မှာ နရပတိစည်သူပင် ဖြစ်ကြောင်း

ဖော်ပြပါရှိပါသည်။

လွတ်လပ်သောမင်းသား

ထားဝယ်ဒေသသည် ပဲခူးနှင့် အရှေ့ဘက်နယ်စပ်တို့မှ မကြာခဏဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခြင်းခံရသည့် ဒေသဖြစ်သည်။ မြန်မာတို့ အလောင်းမင်းတရားလက်အောက်သို့ အေဒီ ၁၄၅၉ တွင် ကျရောက်ခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၄၅၂ တစ်ခုတွင် ထားဝယ်ဒေသကို အုပ်ချုပ်သော (Independent Prince) လွတ်လပ်သော မင်းသားသည် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ (East India Co.) ကို ဆက်သွယ်ကမ်းလှမ်းခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီဖက်မှ ငွေကြေးအနေနှင့် အဆမတန် တောင်းဆိုခဲ့သဖြင့် အဆင်မပြေ ဖြစ်ခဲ့သည် ဟု ဖော်ပြပါရှိပါသည်။

(မှတ်ချက်-သက္ကရာဇ် ၁၃၃၉ ခုနှစ် စစ်ကိုင်းဆင်နင်းတိုက်တွင် ရေးကူးသည်ဆိုသော ထားဝယ် ရာဇဝင်ပေမူတွင် ကလိန်အောင်စား နဲလှသည် ၁၁၁၃ ခု(အေဒီ ၁၄၅၁) တွင် တလိုင်းရှောင်မြို့ (သစ်လုံးရံမြို့) ကို တည်သည်။ ထိုနောက် ၃ နှစ်တိတိအကြာ သက္ကရာဇ် ၁၁၁၆ ခု(အေဒီ ၁၄၅၄) တွင် ယခုလက်ရှိထားဝယ်မြို့ကို တည်သည် ဟု ဖော်ပြထားသည်။ သို့ဖြစ်ရာ အေဒီ ၁၄၅၂ တွင် မင်းနဲလှသည် ထားဝယ်စားအဖြစ် သစ်လုံးရံမြို့တွင် ရှိနေချိန် ဖြစ်ပါသည်။ နောက် ၈ နှစ်အကြာ အေဒီ ၁၄၆၀ ခုနှစ်တွင် အလောင်းမင်းတရား၏ ထားဝယ်မြို့ရောက် ရှေ့ချီတပ်ဗိုလ်မှူးများသို့ ထုတ်ပြန်သည့် အမိန့်တော်အရ ဖောက်ပြန်ပုန်စားသော ထားဝယ်စားငယ်ကို လုပ်ကြံ ပြီးစီးပြီး ဖြစ်ကြောင်းသိရသည်။ “လွတ်လပ်သောမင်းသား” ဆိုသူမှာ မင်းနဲလှပင် ဖြစ်လေသလား။)

ထားဝယ်ဒေသသည် အေဒီ ၁၄၆၀ တွင် အလောင်းမင်းတရား၏ လက်အောက်သို့ ကျရောက်ခဲ့သည့်အချိန်မှစ၍ အင်္ဂလိပ်များ

အေဒီ ၁၈၂၄ တွင် ထားဝယ်နယ်ကို သိမ်းပိုက်ပြီး အေဒီ ၁၈၂၆ ရန္တပုံစာချုပ်(စစ်ပြေငြိမ်း စာချုပ်) ချုပ်ဆိုပြီးသည့်အချိန်အထိ ပြည်တွင်း ဆူပူမှုများနှင့် နယ်စပ်မှကျူးကျော်မှုများကြောင့် ဒေသတစ်ခုလုံး ပျက်စီး ခဲ့ရကြောင်း၊ အေဒီ ၁၈၂၉ မောင်ဒါပုန်ကန်မှုကို အချိန်မဆိုင်းဘဲ နှိမ်နှင်းနိုင်ခဲ့ကြောင်းကိုလည်း ဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့အပြင် ယိုးဒယား စစ်ပွဲမှ သေလုမြော်ပါး ဖြစ်ပြီး ပြန်လာသော အလောင်းမင်းတရားကို ထားဝယ်နယ်စပ်မှ ကပ်၍သယ်ယူလာရာ နှစ်ရက်အကြာ မုတ္တမခရီး တွင် ကွယ်လွန်ခဲ့သည် ဟု ပါရှိပါသည် (သမိုင်းမူကွဲတစ်ခု ဖြစ်ပါလိမ့် မည်)။

ထို့အပြင် အေဒီ ၁၈၈၈ ခု ဧပြီလ ထားဝယ်ပုန်ကန်မှုကို ရန်ကုန်မှ တပ်အကူအညီယူ၍ နှိမ်နှင်းခဲ့ရကြောင်းကိုလည်း ဖော်ပြထား ပါသည်။ (၁၈၈၈ ခုနှစ်တွင် ထားဝယ်မြို့၌ပုန်ကန်မှုဖြစ်ပေါ်ခဲ့ရာ ထိုစဉ် က ထားဝယ်မြို့ရှိ ဆင်ဖြူမရှင်နှင့် စုပုရားကြီးတို့အား အင်္ဂလိပ်တို့က မသင်္ကာဖြစ်၍ ရန်ကုန်မှတစ်ဆင့် ရတနာဂီရိသို့ ပို့လိုက်လေသည်။)

ဓာတ်သတ္တု

အင်္ဂလိပ်တို့သည် လွန်ခဲ့သောနှစ်ပေါင်း ၂၀၀ နီးပါးကပင် ထားဝယ်ဒေသသည် မြေပေါ်မြေအောက်သယံဇာတ ပေါကြွယ်လှ ကြောင်း ဝန်ခံဖော်ပြခဲ့ကြပါသည်။ ထားဝယ်အရှေ့၊ အရှေ့တောင်ဘက် နှင့်မြောက်ဘက်တို့တွင် ခဲမဖြူ(Tin)၊ ခဲ(Lead)နှင့် အဖြိုက်နက် (Wolfram) တို့ထွက်သည်။ အနောက်မြောက်ဖက် တောင်ကုန်းများတွင် သံရိုင်း(Magnetic Iron ore)ရှိသည် (ယနေ့အထိ လုံးဝ မတို့မထိ ရသေး)။ ရွှေကို ထားဝယ်တောင်ကျချောင်းများထိပ်တွင်ကျင်ယူရသည်။ ကြေးနီကို ထောင်ပျောက်ချောင်းဝတွင်ရသည်။ အဖြိုက်နက်ကို ၁၉၁၁ ခုနှစ်မှစ၍တူးဖော်ခဲ့ရာ နှစ်စဉ်တန်ချိန် ၁၁၀၀ ခန့်ထုတ်လုပ်နိုင်ခဲ့သဖြင့်

ကမ္ဘာတွင် အဖြိုက်နက်ဦးဆောင်ထုတ်လုပ်သောဒေသအဖြစ် သတ်မှတ်ခံခဲ့ရသည်။ ထားဝယ်သည် “အောက်မြန်မာပြည်သတ္တုတွင်း လုပ်ငန်းရှင်များအသင်း”(The Lower Burma Chamber of Mines)တွင် အရေးပါသောအခန်းမှပါဝင်လာခဲ့သည်။

မောင်းမကန်ကမ်းခြေနှင့်ရေပူစမ်းများ

အင်္ဂလိပ်တို့ထားဝယ်ကို သိမ်းပိုက်ပြီးစတွင်ပင် မောင်းမကန်ကမ်းခြေ၏သာယာလှပပုံကို မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြပါသည်။ ထို့ပြင် ယနေ့ထားဝယ်ဒေသခံအများစု မသိသော သဘာဝ ရေပူစမ်းများအကြောင်းကိုလည်း မှတ်တမ်းတင်ထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ထားဝယ် အရှေ့ဘက်တွင် ဝဇွမ်းချောင်းနှင့် ရှစ်ငုတ်၊ ထားဝယ်တောင်ဘက်တွင် ပဲဒက်နှင့်မောင်းမကန်အနီး ပန်းဒက်အင်းလမ်းရှိ ရေပူစမ်းများကို အပူချိန်ဒီဂရီနှင့်တကွ ဖော်ပြထားပါသည်။

သစ်တောသစ်ပင်

ထားဝယ်ဒေသ၏အဓိကသစ်မှာ “သင်္ကန်း”ဖြစ်သည်။ ပင်လယ် ရေငန်ကို ခံနိုင်ရည် ရှိလှ၍ လှေသင်္ဘော တည်ဆောက်ရာတွင် အထူးအသုံးဝင်သဖြင့် ပီနံ၊ ကာလ်ကတ္တားတို့သို့ အမြောက်အမြား ပို့ရသည်။ ထားဝယ်ပျဉ်းကတိုးကို အိန္ဒိယစစ်၌ အမြောက်တင်ယာဉ်များ၊ မီးရထားလမ်းဇလီဖားများ လုပ်ရာတွင် အဓိကအသုံးဝင်သဖြင့် အိန္ဒိယသို့အမြဲပို့ရသည်။ ထားဝယ်တွင် ထွက်သည့် ပျဉ်းမ၊ အင်ကြင်း၊ ပိတောက်တို့သည်လည်း အဖိုးတန်သစ်များ ဖြစ်သည်။ ထိုစဉ်က အစိုးရသစ်တောကြီးပိုင်းဧရိယာမှာ စတုရန်းမိုင် ၉၆၀ ရှိ၍ အတန်းအစားမခွဲရသေးသော သစ်တောဧရိယာမှာ စတုရန်းမိုင် ၄၀၀၀ ရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ငှက်သိုက်

တနင်္သာရီပင်လယ်ကမ်းလွန် ထားဝယ်မြစ်ဝ၏ တောင်ဘက် ယွန်းယွန်းတွင်အလျား ၁၈ မိုင်၊ အကျယ် ၂ မိုင်ရှိသော ထားဝယ်ကျွန်းစု (Tavoy Island) ရှိသည်။ ယင်းကျွန်းပေါ်ရှိတောင်များမှ နှစ်စဉ် ငှက်သိုက်ပိသာချိန်ထောင်နှင့်ချီ၍ထွက်သည်။ ငှက်သိုက်လိုင်စင်မှ အခွန်ငွေ ခေါင်ခိုက်အောင်ရကြောင်း အင်္ဂလိပ်အစိုးရက ဝန်ခံဖော်ပြထားသည်။

ပင်လယ်ငါး

ထားဝယ်ပင်လယ်ပြင်မှ ငါးမျိုးစုံ၊ ခရုမျိုးစုံ၊ ကမာမျိုးစုံ၊ ပင်လယ်ယောက်သွားမျိုးစုံ ဖမ်းမကုန် စားမကုန်အောင် ရှိသည်။ (ယနေ့ပြည်ပပို့ကုန်အဖြစ်ရှိနေဆဲဖြစ်သော်လည်း ပင်လယ် ရေသတ္တဝါများကို လေ့လာသုတေသနမပြုရသေးဟု သိရပါသည်။)

လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး

ထားဝယ်ဒေသ၏ သဘာဝမြေမျက်နှာပြင်အနေအထားသည် တောတောင်ထူထပ်ပြီး မြစ်ငယ် ချောင်းငယ် များသဖြင့် ယနေ့အထိ ကုန်းလမ်းဆက်သွယ်ရေး ညံ့ဖျင်းခဲ့သည်ဟု ဆိုပါသည်။ အဓိက ဆက်သွယ်ရေးမှာ ရေလမ်းဖြစ်သည်။ လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း တစ်ရာကျော်ကပင် ရန်ကုန်-ထားဝယ်-မြိတ် တစ်လတစ်ကြိမ် နှစ်လ တစ်ကြိမ် တစ်လလေးကြိမ် စသည်ဖြင့် ပြေးဆွဲပေးခဲ့သော အစိုးရ မီးသင်္ဘော (Nemisis) နှင့် နိုင်ငံခြားကုမ္ပဏီ (British India Steam Navigation Co.) မှ မီးသင်္ဘောများ ရှိခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ထားဝယ်မြစ်သည် ရေတိမ်သဖြင့် ထားဝယ်မြို့သို့ရောက်အောင် ခုတ်မောင်းပေးနိုင်ခြင်း မရှိခဲ့။ ခရီးသည်နှင့်ကုန်ပစ္စည်းများကို ထားဝယ်မှ ဆင်ဖြူပြင် ဆိပ်

ကမ်းသို့ ကူးတို့သင်္ဘောကလေးဖြင့် ပို့ဆောင်ပေးခဲ့ရသည်။ သို့ဖြင့် ယနေ့အထိ ရေလမ်းခရီးသည်လည်း ချောမွေ့ပြေပြစ်ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။

ယိုးဒယားလမ်း

ထားဝယ်မြို့အရှေ့ဘက် မြစ်တာရွာ(ယခု မေတ္တာမြို့နယ်ခွဲ)မှ တစ်ဆင့် ယိုးဒယားနယ်စပ်သို့ရောက်သော ၁၀၇ မိုင် ရှည်လျားသည့် ဟိုင်းဝေးလမ်းမကြီးသည် အရေးအပါဆုံးလမ်းဟု ဆိုသည်။ အင်္ဂလိပ် တို့က “ယိုးဒယားလမ်း”(Siam Road)ဟု အမည်ပေးခဲ့သည်။ ထိုစဉ် က မြစ်တာရွာတွင် နယ်စပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း ရှိခဲ့သည်။ (၁၉၇၄ ခုနှစ်တွင် “ယိုးဒယားလမ်း”ကို “အာဇာနည်လမ်း”ဟု အမည်ပြောင်းခဲ့ သည်။ မှတ်ချက်-ရှေးက တားမြစ်သည့် အဓိပ္ပာယ်ဖြင့် “မြစ်တာ” ဟုရေးသားခဲ့သည်။)

လူဦးရေ

ထားဝယ်ခရိုင်၏ ၁၉၀၁ ခု လူဦးရေမှာ ၁၀၉၉၇၉ ယောက် ဖြစ်သည်။ မြို့နယ်အလိုက် အကျယ်အဝန်း၊ ပါဝင်သည့်ကျေးရွာနှင့် လူဦးရေစုစုပေါင်းမှာ

မြို့နယ်	အကျယ်အဝန်း စတုရန်းမိုင်	ကျေးရွာပေါင်း	လူဦးရေ
ထားဝယ်	၂၃၄၀	၆၄	၃၃၈၁၈
ရေဖြူ	၁၈၄၂	၅၅	၁၂၅၅၀
လောင်းလုံ	၃၃၅	၁၁၂	၃၃၁၈၇
သရက်ချောင်း	၇၉၁	၉၁	၃၀၄၂၄
စုစုပေါင်း	၅၃၀၈	၃၂၂	၁၀၉၉၇၉

ထားဝယ်ခရိုင် လူဦးရေစုစုပေါင်း၏ ၉၆ ရာခိုင်နှုန်းမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များဖြစ်သည်။ ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင် ၂ ရာခိုင်နှုန်း (၁၉၀၁ ခုတွင် ၁၆၁၂ ယောက်)ရှိသည်။ ကျန်သူများမှာ နတ်ကိုးကွယ်သူများ၊ ဟိန္ဒူနှင့်မူဆလင်ဘာသာဝင်များ ဖြစ်သည်။ လူဦးရေ၏ ၉၅ ရာနှုန်းက ထားဝယ်စကားကို ပြောသည်။ လူဦးရေ၏ ၈၉ ရာခိုင်နှုန်းက သူတို့ကိုယ်သူတို့ ဗမာ(Burman)ဟုပြောသည်။ ကရင် ၈ ရာခိုင်နှုန်းနှင့် မွန် ၁၀၀၀ခန့် ယိုးဒယား ၂၀၀ ခန့်ရှိသည်။ ကျန်သူများမှာ ဇေရ်ဗာဒီ (Zairbadis)သို့မဟုတ် တရုတ်များဖြစ်သည်။ လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးကို တိုက်ရိုက်လုပ်ကိုင်သူပေါင်း ၆၄၆၀၀ ယောက်(လူဦးရေ၏ ၅၉ ရာခိုင်နှုန်း)ရှိသည်။ ယင်းတို့အနက် ရွှေ့ပြောင်းတောင်ယာ လုပ်ငန်း တစ်ခုတည်းအပေါ် မှီခိုနေထိုင်သူပေါင်း ၂၆၈၀၁ ယောက်ပါဝင်သည်။

ထားဝယ်ခရိုင်တွင် အေဒီ ၁၈၉၀ အထိ ရေဖြူ၊ လောင်းလုံ၊ သရက်ချောင်း မြို့နယ်များ မဖွဲ့ရသေးချေ။ ယခုလက်ရှိ ၄ မြို့နယ်လုံးကို “ထားဝယ်” ဟုသာ သုံးနှုန်းခဲ့သည်။

ထားဝယ်မြို့

ထားဝယ်မြို့ကို အေဒီ ၁၄၅၁ တွင် တည်ခဲ့သည်။ စံနစ်တကျ ဖောက်လုပ်ထားသောလမ်းမကြီးသုံးသွယ်ရှိသည်။ တစ်မြို့လုံးကို တောအုပ်များ ဖုံးနေပြီး ဥယျာဉ်ခြံများက ဝိုင်းရံထားသဖြင့် အေးချမ်းလှသည်။ ထားဝယ်မြို့၏လူဦးရေမှာ ၁၉၀၁ ခုတွင် ၂၂၃၇၁ ဖြစ်၍ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ၂၀၇၇၄ ယောက်၊ ခရစ်ယန် ၂၃၁ ယောက်၊ ဟိန္ဒူ ၃၇၅ ယောက်၊ မူဆလင် ၈၈၁ ယောက်နှင့် နတ်ကိုးကွယ်သူ ၁၁၀ ယောက် တို့ပါဝင်သည်။

လွန်ခဲ့သောနှစ်ပေါင်း ၁၄၀ ခန့်က ထားဝယ်မြို့တွင် နှစ်စဉ် ကျင်းပမြဲဖြစ်သော “ကျွဲတိုက်ပွဲ” ကျင်းပမည့်သတင်းကို ၂၄-၁၀-၁၈၇၄

နေ့ထုတ် မြန်မာသံတော်ဆင့်သတင်းစာတွင်တွေ့ရသည်။ ထိုစဉ်က ထားဝယ်တွင် ကျွဲတိုက်ပွဲကျင်းပသည်။ ကွင်း ထားဝယ်အခေါ် “ ကွဲတိုက် ပွဲ ” (ယခုထားဝယ်လျှပ်စစ်ဝင်းနှင့်မီးသတ်တပ်ဖွဲ့ နေရာ) ရှိခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်း၌ အင်္ဂလိပ်အစိုးရသည် ကျွဲတိုက်ပွဲအစား နွားတိုက်ပွဲများ ကျင်းပခွင့် ပါမစ်များထုတ်ပေးခြင်းဖြင့် ရန်ပုံငွေများ ရယူလေ့ရှိသည်ဟု သိရပါသည် (အမှန်မှာ ကျွဲတိုက်ပွဲ၊ နွားတိုက်ပွဲများသည် လောင်းကစား တစ်မျိုးသာ ဖြစ်ပါသည်)။

ထားဝယ်မြို့နီစပယ်

ထားဝယ်မြို့နီစပယ်(ယခု-စည်ပင်)ကို ၁၈၈၇ ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့ စည်းခဲ့ပြီး ၁၈၉၆ ခုနှစ်တွင် လက်ဝဲကျွန်းနှင့်ကျောက်မော်တိုက်နယ်တို့ ကို မြို့နီစပယ်ဧရိယာ အတွင်းသို့ ထည့်သွင်းကာ မြို့ကို တိုးချဲ့ခဲ့သည်။ မြို့နီစပယ်ဧရိယာအကျယ်အဝန်းမှာ ၈ စတုရန်းမိုင်ရှိသည်။ ထားဝယ် မြို့သည် ထားဝယ်ပိုးလုံချည်ကြောင့် မြန်မာပြည်တွင်ထင်ရှားကြော်ကြား ခဲ့သည်။ ၁၉၀၃ ခုတွင် ရက်ကန်းစင်ပေါင်း ၉၉၅ စင်ရှိ၍ ရက်ကန်း အလုပ်သမားပေါင်း ၁၂၂၈ ယောက်ရှိခဲ့သည်။ ထားဝယ်၏ထွက်ကုန် တစ်ခု ဖြစ်သော မြေအိုးမြေခွက်များကို ထားဝယ်မြို့အတွင်း သီးခြား ရပ်ကွက်တစ်ခု “ အိုးလုပ်ပြင် ” (Olokpyin) တွင် လုပ်သည်ဟု ဖော်ပြ ထားသည်။ ချည်ထည်ရက်ကန်း၊ ရွှေပန်းထိမ်နှင့် ငွေပန်းထိမ်လုပ်ငန်း များလည်း ရှိကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

ထားဝယ်မြို့တွင် ဆန်စက် ၅ လုံးနှင့် သစ်စက်များရှိသည်။ ဆန်ကို မလေးကျွန်းဆွယ်(ပိနံ)သို့ပို့ပြီး သစ်ကို ရန်ကုန်နှင့် ကာလံ ကတ္တားသို့ပို့သည်။ ၁၉၀၃-၄ ခုနှစ်တွင် ဆန် ရူပီးရှစ်သိန်းဖိုး၊ သစ် ကို ရူပီး ၅၈၀၀၀ ဖိုး၊ ပိုးလုံချည် နှစ်သိန်းဖိုး၊ ဆားကို ရူပီး ၆၂၀၀၀ ဖိုး၊ ဓနိဖက်ကို ရူပီး ၃၉၀၀၀ ဖိုး ပို့ရသည်။

နယ်စပ်ကုန်သွယ်ရေး

ထားဝယ်မြို့၏ တစ်ခုတည်းသော ကုန်းလမ်းကုန်သွယ်ရေး စခန်းမှာ ထားဝယ်အရှေ့ဘက် ၃၅ မိုင်ကွာ “မြစ်တာရွာ” တွင် ရှိသည်။ အဓိကပို့ကုန်မှာ အထည်အလိပ် (Manufactured Piece goods) ဖြစ်၍ အဓိကသွင်းကုန်မှာ အဖိုးတန် ကျောက်မျက်(precious stone) ဖြစ်သည်။ ၁၉၀၃-၄ ခု ပို့ကုန်တန်ဖိုးမှာ ရူပီး ၂၈၀၀ ဖြစ်၍ သွင်းကုန် တန်ဖိုးမှာ ရူပီး ၂၄၀၀ ဖြစ်သည်။ သွင်းကုန်ထုတ်ကုန်များကို မြစ်တာ တွင် မှတ်ပုံတင်ကြရသည်။

လွန်ခဲ့သောနှစ်ပေါင်းတစ်ရာကျော်က ထားဝယ်အကြောင်းကို အကြမ်းဖျင်းသဘော တင်ပြခဲ့ပြီးပါပြီ။ ထားဝယ်ဒေသသည် သယံဇာတ ပေါကြွယ်လှပါသည်။ လျှပ်စစ်ဓာတ်အား ထုတ်လုပ်နိုင်သည့် ရေအားရင်းမြစ် ၄ ခုရှိ၍ ရာဘာ၊ ဆီအုန်းနှင့်ယုတ်စွအဆုံး ထားဝယ် သဲသည် စက်မှုကုန်ကြမ်းများအဖြစ် ကျန်နေသေးသည်ဟု သိရပါ သည်။ ထားဝယ်ဒေသ၏ သယံဇာတသည် ထားဝယ်ဒေသ ဖွံ့ဖြိုးတိုး တက်ရေး အတွက် အခြေခံကောင်းများ ဖြစ်ပါသည်။ ထားဝယ်ဒေသခံ အားလုံးဝိုင်းဝန်းကြိုးပမ်းကြရပါမည်။

ရည်ညွှန်း

၁။ ဒေါ်ခင်ခင်စိန်(တည်းဖြတ်) “အလောင်းမင်းတရား၏ အမိန့်တော်များ” ၁၉၆၄
၂။ လွင်မောင်၊ မှတ်တမ်းသမိုင်း ဒဂုံ၊ဇရာ၊တနင်္သာတိုင်း၊၁၉၇၈။
၃။ ညိုမြ၊ကုန်းဘောင်ရှာပုံတော်၊၁၉၈၂။
၄။ လူထုဦးလှ၊နှစ်တစ်ရာက အောက်ပြည်အောက်ရွာ၊၂၀၀၂
၅။ Imperial Gazetteer of India, London,1881.
၆။ Imperial Gazetteer of India(Provincial Series)Vol 1.1908